

nulla esset causa cur diceretur verum sacramentum, et cur opponeretur typico: nam etiam pascha Judæorum representabat in symbolo corpus Christi. Secundo patet ex eo, quod dicit Melchisedechum offerendo panem, et vinum præfigurasse; Christum autem instituendo Eucharistiam representasse corporis veritatem: ubi antithesis requirit, ut Christus exhibuerit corporis veritatem, cujus figura in Melchisedechi oblatione præcesserat. Quod ipse idem clarius exponit in comment. Psal. cix. « Quomodo, inquit, Melchisedech rex Salem obtulit panem, et vinum: sic et tu offeres corpus, et sanguinem tuum: verum panem et verum vinum. Iste Melchisedech ista mysteria, quæ habemus, tradidit nobis, ipse est: qui dixit: Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem etc. » Hic videmus aperte opponi pani, et vino Melchisedechi, corpus et sanguinem Christi, quæ dicuntur verus panis, et verum vinum, non ratione nature, sed ratione effectus; quomodo idem Dominus ait: *Ego sum vitis vera*. Nam alioqui etiam panis Melchisedechi fuit verissimus panis, si naturam spectes.

Secundum testimonium est in epist. ad *Hedibiam*, quæst. 2. « Nos, inquit, audiamus, panem, quem fregit Dominus, deditque scipulis, esse corpus Domini Salvatoris. » Et infra: « Nec Moses dedit nobis panem verum, sed Dominus Jesus ipse conviva, et convivium, ipse comedens, et qui comeditur. »

Hunc etiam locum pro se Petrus Martyr adducit, quia nomen panis in hoc testimonio legit; sed locum esse pro nobis, dubium esse non potest, tum quia declarat Hieronymus panem illum non esse panem materiale, sed ipsum Domini corpus; tum quia non vere diceret, Mosem non dedisse panem verum, id est, Christi corpus, si Eucharistia non esset corpus Christi, nisi significative.

Tertium testimonium est in comment. 1. ad Ephes. « Dupliciter, inquit, caro Christi, et sanguis intelligitur, vel spiritualis illa, atque divina, de qua ipse dixit: Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus: vel caro, et sanguis, quæ crucifixa est, et qui militis effusus est lancea. Juxta hanc divisionem et in sanctis ejus diversitas sanguinis, et carnis accipitur: ut alia sit caro, quæ visura est salutare Dei, alia caro, et sanguis, quæ regnum Dei non queant possidere. » Hæc ille. Ubi distinguit carnem, quæ est in Eucharistia, ab illa, quæ fuit crucifixa, so-

lum quoad accidentia, nimirum quod in cruce fuit caro passibilis; in Eucharistia sit impassibilis, et spirituali ac divino quodam modo se habens: quemadmodum distinguitur caro nostra mortalis, ab ipsa nostra carne immortalis, qualis erit post resurrectionem. Nec potest responderi, carnem spirituales, quæ est in Eucharistia, solum esse in signo, et non reipsa: Nam si ita acciperet, destrueret id, quo astruere volebat, veram carnem resurrecturam, contra Origenistas. Deinde caro Christi, ut in Eucharistia significatur, non potest distingui ab ea, quæ fuit in cruce, nec vocari divina; Eucharistia enim est Sacramentum, sive symbolum passionis Christi: non ergo Hieronymus distingueret unam ab alia, si de symbolo tantum loqueretur. Neque etiam respondere possunt adversarii, Hieronymum non loqui de Eucharistia, sed de spirituali manducatione carnis Domini, de qua intelligunt ipsi verba Domini ab Hieronymo citata. Hoc, inquam, respondere non possunt: nam verba Domini secundum adversarios intelliguntur de carne Domini, ut fuit in cruce, quæ per fidem manducatur spiritualiter, cui manducationi adjunxit postea Dominus, ut ipsi dicunt, symbola externa. At Hieronymus distinguit carnem Domini, quæ vere est cibus, et quam manducamus, a carne crucifixa; ergo non loquitur de manducatione per fidem, sed de vera, et reali, ut diximus.

Quartum testimonium est in commentar. cap. 1. epist. ad *Titum*, ubi cum dixisset, oportere ab officio conjugali eos abstinere, qui corpus Domini suscipere volunt, et attulisset exemplum Achimelech, qui noluit Davidi panes propositionis dare manducandos, nisi prius audisset, eum ab uxore se aliquamdiu continuisse, subjungit: « Tantum interest inter panes propositionis, et corpus Christi, quantum inter imaginem, et veritatem; inter exemplaria verorum, et ea ipsa, quæ per exemplaria præfigurantur. » Hic sane locus apertissimus est. Nam si Eucharistia est ipsa veritas, quæ per panes propositionis figurabatur, certe non est in Eucharistia panis materialis significans corpus Christi, sed ipsum verum corpus: id enim omnium consensu est veritas per illos panes adumbrata. Quod autem Petrus Martyr dicit, Eucharistiam vocari ipsam veritatem, quia est symbolum clarius quam fuerint panes propositionis; supra refutatum est, cum ageremus de figuris.

Porro ex Hieronymo quædam loca adducit Petrus Martyr in lib. *cont. Gardinerum*, objecto 207. 208. et 209. in quibus videtur Hieronymus dicere, non manducari corpus Christi ab impiis. Sed nihil ea loca concludunt: nam loquitur de manducatione utili, et fructuosa, id est, quæ revera spiritualiter nutriat, ac reficiat. Loca, quæ ipsi citant, sunt in comment. in cap. XLVI. Isaie in cap. 22. Hieremias, et in cap. 8. Osee, quibus locis opponi debet comment. in 1. cap. Malach. ubi disertis verbis Hieronymus dicit, ab impiis pollui mensam Domini, dum immundi ipsi mundissimum sanguinem bibunt.

CAPUT XXIV.

Testimonium S. Augustini.

S. Augustinus proxime S. Hieronymum sequitur, quippe qui ejus amicissimus fuit, et annos circiter decem illi supervixit: obiit enim, teste Prospero in Chronico, Augustinus anno Domini 433. cum obiisset Hieronymus, eodem Prospero auctore, anno 422. Hunc autem Patrem Calvinus totum suum esse mentitur lib. iv. Instit. cap. 17. §. 28. Eundem Petrus Martyr, et ceteri Calvinista præter ceteros omnes citant, ac suum esse jactant, ut etiam olim Berengarius, teste Guilmundo lib. II. solum Augustinum non respuebat. Proferam igitur ad hanc eorum jactantiam comprimendam, testimonia ex omnibus omnino tomis operum Augustini.

Ac primum ex primo tomo testimonium habemus in lib. IX. confess. cap. 13: « Tantummodo, inquit, memoriam sui ad altare tuum fieri desideravit, unde sciret dispensari victimam sanctam, quæ deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis. Et infra: Ad cujus pretii nostri Sacramentum ligavit ancilla tua animam suam vinculo fidei. » Hæc ille. Qui per victimam, quæ deletum est chirographum contrarium nobis, non potest intelligere, nisi veram Christi carnem, quæ pro nobis immolata fuit in cruce; neque enim panis est ejusmodi victima: et cum dicit eam victimam dispensari ex altari, apertissime indicat carnem Christi non tantum fide, sed etiam manibus, ex ore suscipi. Denique cum dicit sanctam Monicam alligasse animam suam vinculo fidei, ad Sacramentum corpo-

ris Domini, manifeste significat, in eo Sacramento non esse nudum signum, sed ipsum etiam verum Domini corpus: neque enim alligasset mulier sapientissima animam suam pani, ut per eum secura esset.

In secundo tomo in epist. 44. ad Maximum, cum Maximum homo gentilis objecisset Augustino, quod Christiani in abditis locis Deum suum se videre credant: nihil omnino respondit. Nam neque negare poterat Christum videri in Sacramento altaris, cum ipse idem dicit lib. 3. Trinit. cap. 10. in specie panis Dominum oculis apparere mortalium: neque tamen tutum, aut æquum putavit homini gentili explicare hoc mysterium. At certe si nonnisi in signo Christus in Eucharistia adesset, potuisset, et debuisset objectionem illam refellere.

Exstat testimonium in epist. 86. ad Casulanum, ubi reprehendit Augustinus quemdam Urbicum, qui dixerat, ita mutatum esse Testamentum vetus in novum, ut cederet pecus pani, et sanguis poculo. « Dicit, inquit, cessisse pani pecus, tanquam nesciens, et tunc in Domini mensa panes propositionis poni solere, et nunc se de agni immaculati corpore partem sumere et dicit cessisse poculo sanguinem, non cogitans etiam nunc se accipere in poculo sanguinem. » Et infra: « Quando ergo melius, et congruentius vetera transisse, et novo in Christo facta esse sic diceret, ut cederet altare altari, gladius gladio, ignis igni, panis pani, pecus pecori, sanguis sanguini? » Hæc ille. At certe si vera esset adversariorum sententia, Urbicus ille rectissime dixisset, nam vere cessisset pecus pani, et sanguis poculo. Quod enim ad signum attinet, in pecore illo non minus fuisse Christum, quam in nostro pane: et sanguis Domini non minus fuisse in sanguine illo, quam in nostro vino. Quocirca tunc habuissent Christum in pecore, quem nos habemus in pane; et sanguinem in sanguine, quem nos habemus in vino: ac per hoc cessisset pecus pani, non pecus pecori; et sanguis poculo, non sanguis sanguini. Vult igitur Augustinus ita esse omnia mutata, ut pro pane propositionis panem coelestem habemus; pro pecore irrationali, agnum Dei; pro sanguine brutorum animalium, sanguinem Christi.

Idem in epist. 118. cap. 3. dicit, Eucharistia debere singularem venerationem: et ibidem comparat eos, qui ex devotione ac

cedunt quotidie ad hoc Sacramentum, vel ex devotione etiam aliquando non accedunt, cum Zacehæo et Centurione, quorum alter Dominum excepit in domum suam gaudens, alter dixit: *Domine, non sum dignus*, quæ comparatio frigida, et inepta esset, si nihil nisi signum corporis Domini sumeremus.

In epist. 120. ad Honoratum cap. 27. idem Augustinus exponens illud Psalm. XXI. Manducaverunt, et adoraverunt omnes divites plebis. « Et ipsi, inquit, adducti sunt ad mensam Christi, et accipiunt de corpore et sanguine ejus, sed adorant tantum non etiam saturantur, quia non initantur: manducantes enim pauperem, dedignantur esse pauperes. » Hoc loco Augustinus aperte dicit, homines superbos accipere de mensa Domini, corpus Domini, et adorare, sed non saturari. Ex quo sequitur, ut per corpus Domini non intelligat signum corporis, id est, panem, quia panis non adoratur: nec intelligat corpus Domini, ut est in celo, sed ut est in altari; quia dicit sumi ex mensa Domini, et sumi ab impiis. Vide etiam epist. 162. et 163.

In tertio tomo sunt duo alia testimonia. Unum est lib. III. de Trinit. cap. 4. ubi cum dixisset aliter significari Christum per linguam, et voces scriptas, aliter per sacramentum corporis, et sanguinis, subiungit: « Nec linguam quippe, nec membranas, nec atramentum, nec significantes sonos lingua editos, nec signa litterarum conscripta pelliculis, corpus Christi et sanguinem dicimus, sed illud tantum, quod ex fructibus terræ acceptum, et prece mystica consecratum, rite sumimus ad salutem spiritualem in memoriam pro nobis Dominicæ passionis. » Hæc ille. At certe si Eucharistia tantum esset corpus Christi significative, cur non possent corpus Domini vocari verba ipsa, seu scripta, seu pronuntiata, quæ clarissime idem corpus significant?

Sed paulo post idem Augustinus subiungit: « Quod cum per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non sanctificatur, ut sit tam magnum Sacramentum, nisi operante invisibiliter spiritu Dei: cum hæc omnia, quæ per corporales motus in illo opere fiunt, Deus operetur etc. » Ubi dupliciter asserit ab Augustino veritas corporis Domini. Primo, quia dicit, operante invisibiliter Spiritu sancto fieri hoc Sacramentum: nec enim illa operatio necessaria esset, si tantum significative esset Euchari-

stia corpus Domini. Secundo, quia numerat hæc operationem inter miracula: ibi enim de miraculis agit, ac multa profert exempla, ut de pluvia ab Elia impetrata, de tonitruis in monte Sina, de aqua mutata in vinum a Christo, de virga Aaron quæ floruit, et de virga Mosis versa in draconem. Quæ porro mirabilis operatio in confectione hujus Sacramenti esse potest, si nihil omnino fit?

Ex his refelli potest solutio Petri Martyris, quam ad hunc locum adhibet in lib. *contra Gardinerum*, part. 4: dicit enim operari invisibiliter Spiritum sanctum in hoc Sacramentum; tum quia Sacramenta a solo Deo instituantur, tum quia efficacia Sacramenti, quæ mentes nostræ excitantur, a Spiritu sancto est. Sed sunt hæc mera effugia. Nam Sacramenti institutio, et etiam confectio, si nihil sit nisi signum, nullam requirit invisibilem operationem Spiritus sancti: operatio autem, quæ mentes nostræ excitantur ad fidem, in mentibus nostris est, non in Sacramentum.

Alterum testimonium est lib. III. Trinit. cap. 10. ubi sic ait: « Illas etiam nubes, vel ignes quo modo fecerint, vel assumpserint Angeli ad significandum quod annuntiabant, etiam si Dominus, vel Spiritus sanctus illis formis ostendebatur; quis novit hominum? sicut infantes non noverunt, quod in altari ponitur, et peracta pietatis celebratione consumitur, unde vel quomodo conficiatur, unde in usum religionis assumatur. Et si nusquam discant experimento vel suo, vel aliorum, et nunquam illam speciem verum videant, nisi inter celebrationem Sacramentorum, cum offertur, et datur, dicaturque illis auctoritate gravissima, cujus corpus, et sanguis sit, nihil aliud credent, nisi omnino in illa specie Dominum oculis apparuisse mortalium, et de latere tali percusso liquorem illum omnino fluxisse. » Hæc ille. Ubi disputat de formis, in quibus Angeli, vel Deus apparuerunt in Testamento veteri. Ac ut ostendat nos ignorare, quomodo illæ formæ factæ sint, et tamen certo credere, in illis Deum vel Angelos apparuisse, assumit similitudinem ab Eucharistia; ignorant enim infantes cum sacris intersunt, quomodo fiat illa forma, in qua consecratur Eucharistia, et tamen certo credunt in illa forma apparuisse Dominum, et in calice sanguinem Domini esse, quia dicitur eis, Christum in Evangelio hoc docuisse, cum ait: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.*

Habemus autem hinc argumentum firmissimum

contra adversarios. Nam infantes, quibus dicitur auctoritate gravissima, in illa forma visibili esse corpus Christi, et liquorem qui est in calice, esse sanguinem, non credunt illa esse corpus et sanguinem significative, sed vere, et proprie: non enim valent ipsi per se intelligere istos tropos, sed erudunt simpliciter id quod eis dicitur. Unde Augustinus ait: « Nihil aliud credent, nisi Dominum oculis apparuisse mortalium in illa specie, et liquorem illum de latere Christi omnino fluxisse. » Neque dicendum est hos infantes falsam fidem habere; tum quia Augustinus dicit, illos id credere, quia dicitur eis auctoritate gravissima; cum etiam quia si falsa esset ista fides, debuissent instrui, et admoneri, præsertim cum etiam ipsi eo tempore ad Communionem admitterentur. Præterea comparat Augustinus Eucharistiam cum formis, in quibus Angeli apparebant; sed in illis formis Angeli vere, et proprie aderant præsentés. Igitur etiam in forma panis vere, et proprie præsens adest corpus Christi: alioqui nihil valebit comparatio, et tota Augustini disputatio corruet. Vide præterea eundem Augustinum lib. IV. Trinit. cap. 14. et in Enchiridio, cap. 100.

In tomo quarto habemus testimonium in lib. 3. super Levitic. quæst. 37. « Quid sibi vult, inquit, quod a sanguine sacrificiorum, quæ pro peccatis, offerebantur, tantopere populus prohibetur; si illis sacrificiis unum hoc sacrificium significabatur, in quo vera sit remissio peccatorum: a cujus tamen sacrificiis sanguine in alimentum sumendo, non solum nemo prohibetur, sed adhibendum potius omnes exhortantur, qui volunt habere vitam? » Hæc ille. At certe quæstio ista non modo supervacanea, sed etiam ineptissima esset, si tantum in signo, et spiritualiter sanguinem Domini sumeremus: non enim prohibebantur Judæi sanguinem bibere spiritualiter per fidem, sed corporaliter. Quare Cyprianus, vel quicumque fuit auctor, in serm. de cœna Domini, recte dixit, novam esse, et inauditam hæc doctrinam, quæ jubet sanguinem bibi, comme lex vetus eum sanguinis districtissime prohiberet.

In quinto tomo exstat testimonium lib. 17. de Civit. Dei cap. 20. in hæc verba: « In alio libro qui dicitur Ecclesiastes, ubi ait: Non est bonum homini, nisi quod manducabit, et bibet; quid credibilis dicere intelligitur, quam quod ad participationem mensæ hujus pertinet, quam sacerdos ipse mediator Te-

stamenti novi exhibet secundum ordinem Melchisedech de corpore, et sanguine? Id enim sacrificium successit omnibus illis sacrificiis veteris Testamenti, quæ immolabantur in umbra futuri. Propter quod etiam vocem illam in Psal. 39. ejusdem mediatoris per prophetiam agnoscimus: Sacrificium, et oblationem noluit, corpus autem aptasti mihi: quia pro illis omnibus sacrificiis, et oblationibus corpus ejus offertur, et participantibus ministratur. » Hæc ille. Quo loco non potest Augustinus loqui de signo corporis, sed de ipso vero corpore, cum dicit offerri et ministrari illud corpus, quod successit sacrificiis antiquis: nam etiam illa erant signa corporis Domini. Ac præterea illud corpus offerri, et ministrari dicit Augustinus de quo scriptum est in Psal. XXXIX. *Corpus autem aptasti mihi*: quod quidem verum, et naturale corpus fuisse, nemo negat. Neque possunt adversarii respondere, loqui Augustinum de vero corpore, sed quod fide tantum percipiatur: nam cum ait: « Offertur et ministratur, » apertissime loquitur de corporali tractatione corporis Domini. Vide etiam de hac re expositionem ejusdem Augustini in Psal. 39. ubi vocat corpus, quod norunt fideles, et quod sumunt in Eucharistia, completivum omnium veterum sacrificiorum.

In sexto tomo lib. II. contra Faustum cap. 10. dicit, fideles eum sanguinem ore percipere, quo redempti sunt, et cap. 20. dicit, nunc bibi, quod ex latere Christi manavit, et lib. II. contra adversarium legis, et prophetarum cap. 9. « Mediatorem, inquit, Dei et hominum hominem Christum Jesum carnem suam nobis manducandam, bidentumque sanguinem dantem fideli corde, atque ore suscipimus: quamvis horribilius videatur humanam carnem manducare, quam pericere, et humanum sanguinem potare, quam fundere. » Hæc ille. Ubi notandum est, quod dicit, non solum corde, sed etiam ore sumi a nobis carnem Domini.

In septimo tomo lib. II. contra litteras Pelagiani, cap. 27. « Aliud est Pascha, quod adhuc illi de ovis celebrant: aliud autem quod nos in corpore, et sanguine Domini accipimus. » Hæc ille. Ubi opponit Agno Paschali corpus Domini, quod sumimus in Eucharistia; quod certe non faceret, si de signo corporis, non de vero corpore loqueretur: nam etiam ille agnos erat corpus Domini significative, et expressus, quam panis. Vide etiam lib. I. contra Cresconium

cap. 25. et lib. 1. de Peccator. meritis cap. 24.

In octavo tomo sunt apertissima testimonia. In Psalm. XXXIII. conc. 1. explicans Augustinus titulum Psalmi, in quo scriptum erat: « Et ferebatur in manibus suis »: « Hoc, inquit quomodo posset fieri in homine quis intelligat? quis enim portatur manibus suis? Manibus aliorum potest portari homo; manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur, in ipso David secundum litteram non invenimus, in Christo autem invenimus. Ferebatur enim Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: Hoc est corpus meum, ferebat enim illud corpus in manibus suis. »

Ad hunc locum dignatus est Calvinus respondere lib. IV. Instit. cap. 17. §. 28 qui tam multa testimonia omnium Patrum, et ipsius Augustini alto silentio preterit. Dicit igitur, Christum, seipsum manibus suis tulisse, sed improprie, ac figurate, quia nimirum Sacramentum corporis sui ferebat. Id autem probat, quia Augustinus conc. 2. in eundem Psalmum rem eandem repetens, addidit particulam, « Quodammodo »; sic enim ait: « Quomodo ferebatur in manibus suis? quia cum commendaret ipsum corpus suum, et sanguinem, accepit in manus suas, quod norunt fideles, et ipse se portabat quodammodo, cum diceret: Hoc est corpus meum. » Eandem etiam solutionem adhibet ad hunc locum Petrus Martyr.

Sed facile refelluntur. Nam Augustinus non solum dicit Christum suis ipsis manibus portatum, sed addit rem istam esse difficilissimam, et impossibilem aliis hominibus; sic enim ait: « Quomodo posset fieri in homine, quis hoc intelligat? » et rursus: « Manibus aliorum portari potest homo; manibus suis nemo portatur. » At quam facile est, ut quis seipsum in signo portet? certe cum princeps monetam suam in sacculo portat, seipsum portat in signo, cum in ea moneta imago ipsius inveniatur impressa, et unusquisque nostrum cum litteras ad se datas legit, ubi nomen suum scriptum habet, nonne seipsum in signo portat? Cum igitur rem frequenter, et usitate hoc fiat, cur diceret Augustinus id non posse fieri, et vix etiam intelligi, si de signo tantum loqueretur?

Sed inquit Petrus Martyr: « Nemo potest se portare, quomodo Christus se portabat, quia nemo potest Sacramentum instituire, et eo modo seipsum in Sacramento portare. » At respondeo: Nemo potest Sacramentum

instituire, quatenus Sacramentum est instrumentum gratiæ conferendæ, vel infallibile signum ejusdem gratiæ: sed bene potest, instituire, quatenus est simplex alicuius rei signum. Christus autem si portare se ipse dicebatur, quia Sacramentum portabat; ideo dicebatur se portare, quia Sacramentum illud erat signum ipsius: non quia erat instrumentum gratiæ, ut etiam ipsi fatentur, qui dicunt Sacramentum corporis Domini vocari corpus Domini, quia nomen rei signatæ aliquando tribuitur signo. Quicumque ergo portat imaginem suam a se depictam, ille non minus se ipse portat quam se Christus portaret, si vera est sententia adversariorum.

Addit Petrus Martyr: « Velint, nolint Pastores, non potest ullo modo fieri, ut corpus suum Christus portaverit proprie, quia duo corpora tunc fuissent. » Hoc nimirum est, quod illi dolebat, mysterium esse sublimis, quam ut ipse illud capere posset fieri, ut una natura sit in duabus personis distinctis reipsa, nisi natura illa geminetur; quid, quaeso, respondebit, nisi fide opus esse ad ista intelligenda, quæ humanam rationem superant? idem ergo sciat a nobis responderi de hoc mysterio. Vel si Ariano ipse respondeat, divinam essentiam ob suam infinitatem posse esse in pluribus personis re distinctis: et nos ei dicemus, corpus Christi ob omnipotentiam Christi posse simul statui in diversis locis. Sed de hoc in sequenti libro disseremus.

Ad illud igitur objectum ex particula « quodammodo », respondeo, illam particulam significare Christum non se portasse in propria specie, sed in aliena, nec se portasse quomodo ordinarie portantur corpora humana, nimirum magno labore in humeris, vel alio simili modo, sed mystice et Sacramentaliter, sic tamen, ut vere sub eo mysterio corpus ejus contineretur. Ac breviter quidquid illud « quodammodo », significet, id nobis hoc loco sufficit, non significare, « in signo », vel « figurate », ut ostendimus.

Alius insignis locus est in comment. Psalm. 98. ubi explicans illud: *Adorate scabellum pedum ejus*, dicit, scabellum pedum Domini esse terram juxta illud Isai. LXVI: *Terra autem scabellum pedum meorum*: et querit quomodo liceat terram adorare sine impietate: « Fluctuans, inquit, convertito me ad Christum, quia ipsum, quaero hic, et invenio quomodo sine impietate adoretur terra, adoretur scabellum pedum ejus; suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, et de carne

Marie carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulavit, et ipsam carnem manducandam nobis ad salutem dedit; nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit; inventum est, quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, ut non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. » Hæc ille.

Respondet Petrus Martyr in lib. contra Gardinerum par. 4. loqui S. Augustinum de vera, et proprie dicta carne Domini, quam spiritualiter ore fidei manducamus, et quam in celo existentem adoramus: atque ibidem obiter notat, impios secundum Augustinum non manducare carnem Domini, quia impii non adorant Christi carnem; et secundum Augustinum nemo eam carnem comedit, nisi prius adoraverit.

At falsus iste Martyr, non bene legit Augustinum, et ideo audacter colligit ex Augustino omnino contraria istis, quæ Augustino scripsit. Nam in Psalm. XXI. conc. 1. de divitibus superbis et impiis, inquit Augustinus: « Manducaverunt corpus humilitatis Domini sui etiam divites, non sicut pauperes saturati sunt usque ad imitationem, sed tamen adoraverunt. » Et in epist. 120. supra citata: « Et ipsi, inquit, adducti sunt ad mensam Domini, et accipiunt de corpore et sanguine ejus, sed adorant tantum, non etiam saturantur, quia non imitantur. » Hæc ille. Vides igitur secundum Augustinum impios adorare, et manducare carnem Domini de ipsa mensa, id est, de altari acceptam. Ex illis igitur locis hunc locum explicamus, ac ex ipso Augustino docemus loqui ipsum de ipsa manducatione carnis Domini per corporale instrumentum, quando quidem etiam impii eam carnem manducant.

Præterea si tantum vellet Augustinus dicere terram sine impietate adorari, quia caro Christi, ut est in celo, adoratur sine causa dixisset eam carnem nobis manducandam datam esse. Quorsum enim Eucharistia meminit si non in ipsa Eucharistia carnem Domini presentem adoramus? Voluit igitur Augustinus ostendere, carnem ipsam Domini adorari, et quia non habemus aliud argumentum illustrius, quam ex quotidiano usu adorandæ Eucharistia, ideo illius meminit; nam præter istam adorationem non facile potest discerni, an quis adoret carnem Domini, an solam divinitatem.

Denique probabile est Augustinum totum hunc locum desumpsisse ex Ambrosio, qui

ut supra citavimus, aperte dicit carnem Domini a nobis in mysteriis adorari, ut eam Apostoli in propria specie adoraverunt: et hoc esse adorare scabellum pedum Domini. Vide præterea in Psalm. XXXIII. L. XV. XCIII. XCIX. c.

In nono tomo tract. XI. in Joannem explicans illud: *Jesus autem non se credebat eis*, dicit istud convenire Catechumenis, quibus non se præbebat Dominus per Eucharistiam: « Si dixerimus, inquit, Catechumeno, Credis in Christo? respondet. Credo; et signat se cruce Christi, portat in fronte, et non erubescit de cruce Domini sui. Ecce credit in nomine ejus. Interrogemus eum, manducas carnem filii hominis, et bibis sanguinem filii hominis? nescit quid dicimus, quia Jesus non se credidit ei. » Et infra: « Quo perducit credentes: et baptizatos? ad manna, ecce dico manna. Notum est quid acciperint Judæi, populus Israel; notum est quid illis pluisset Dominus de celo: et nesciunt Catechumeni, quid accipiant Christiani? Erubescant ergo, quia nesciunt, transeant per mare rubrum, manducant manna, ut quomodo crediderunt in nomine Jesu, sic se ipsi credat Jesus. » Hæc ille. Qui etiam lib. II. de peccator. meritis et remissione cap. 26. dicit, Catechumenis dari solitam panem sanctum, qui non esset quidem corpus Christi tamen sanctus esset, et sanctificaret, et Sacramentum etiam dici posset, ac proinde sacræ rei signum. Ex his habemus argumentum insigne. Nam primo, si non esset in Eucharistia verum Christi corpus, et si non manducaretur Christi caro, nisi in symbolo, et per fidem, non esset verum Christum non se credere Catechumenis; nam et illi habent Christum in signo, et manducant eum fide; nam et signant se signo crucis, et credunt in Christum. Secundo, nulla esset ratio cur non daretur eis Eucharistia, cum dentur illis alia signa clariora, ut sunt verba Dei scripta. Tertio, potuisset etiam ille panis sanctus dici corpus Domini, ut patet, cum tamen id Augustinus constanter neget.

Idem auctor tract. XXVI. in Joan. explicans illud: *Panis quem ego dabo, caro mea est*: « Hoc, inquit, quando caperet caro, quod dixit panem carnem, vocatur caro; quod non capit caro etc. » At profecto facillime caperet caro, panem esse carnem significative. Unde etiam tract. 27. et 5. in Joan.

In tomo decimo serm. 2. de verbis Apostoli: « Audivimus veracem Magistrum, di-

vinum Redemptorem, humanum Salvatorem commendantem nobis pretium nostrum sanguinem sum: locutus est enim de corpore, et sanguine suo, quod corpus dixit escam, et sanguinem potum. Sacramentum fidelium agnoscunt fideles. » Hec ille. Ubi sane loquitur de sanguine suo, non de figura sanguinis: nec enim figura est pretium nostrum; atque hunc sanguinem potum esse dicit, sicut etiam corpus escam. Ac ne dicerent adversarii, potum, et escam istam sola fide, ac mente sumi, adjunxit, Sacramentum esse fidelium, quod norunt fideles: ubi indicat, esse mysterium solis fidelibus notum, quomodo corpus Christi, et sanguis sint esca, et potus. Quam phrasim « norunt fideles, » in infinitis locis in Augustino reperimus, ut lib. 10. de Civit. Dei cap. 6. xxxix. in Psal. cix. lib. l. hom. 42. et alibi. At profecto non est arcanum solis fidelibus notum, quod Christi corpus, et sanguis fide percipiatur: id enim publice predicatur etiam gentilibus, et notissimum erat non solum fidelibus, sed etiam catechumenis. Intelligit igitur Augustinus id, quod Ecclesia Catholica intelligit, arcanum esse vere mirabile in Eucharistia, quod nec debet aperiri infidelibus, nec sine fide intelligi potest.

In serm. ad Neophytos, ut testatur Ivo Carnotensis Episcopus in epist. ad Hymericum, et Paschasius in epist. ad Fruedgardum: « Hoc accipite in pane, quod pendit in cruce; hoc accipite in calice, quod manavit de Christi latere. » Lib. l. hom. 26. monet, ut summa diligentia, caveant ne aliqua particula Eucharistiae in terram cadat. Serm. 2. de tempore: « Invitati sumus ad mensam, ubi non invenitur cibus hominum, sed panis ponitur Angelorum. » Denique citat etiam Gratianus ex Augustino in lib. sententiarum Prosperii apertissimas sententias. Vide dist. 2. de consecratione can. Nos autem, et can. Hoc est quod dicimus. Easdem citat Algerus lib. 1. cap. 5. « Caro, inquit Augustinus, ejus est, quam forma panis operam in Sacramento accipimus, et sanguis ejus, quem sub vini specie, et sapore potamus. » Verba tamen illa, Hoc est, quod dicimus etc. videntur potius esse Lantfranci quam Augustini, vel Prosperii: habentur enim in lib. Lantfranci et ejus nomine citantur ab Ivone par. 2. cap. 9.

Objectiones ex Augustino.

Videamus nunc quid adversarii objiciant ex Augustino, ac eodem ordine per tomos ejus progrediamur.

Ex secundo tomo (nam ex primo nihil objiciunt) proferunt duo loca. Unum ex epistol. 23. ad Bonifacium. Alterum ex epistol. 57. ad Dardanum. In epistola 23. loquitur Augustinus in hæc verba: « Si Sacramenta quamdam similitudinem earum rerum, quarum Sacramenta sunt, non haberent, omnino Sacramenta non essent: ex hac autem similitudine plerumque etiam ipsarum verum nomina accipiunt. Sicut ergo secundum quendam modum Sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, Sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est: ita Sacramentum fidei fides est. »

Producunt hunc locum Calvinus, Petrus Martyr, et omnes alii, sed ante eos olim protulit etiam Berengarius: et responsum ei fuit: quare ut adversarii repetunt argumenta suorum majorum, et nos repetemus solutiones majorum, nostrorum. Primo igitur Paschasius in epist. ad Fruedgardum, et Lantfrancus in lib. *contra Berengarium*, respondent, Sacramentum corporis Domini vocari quodammodo corpus Domini: quia licet in sacramento Eucharistiae sit verum corpus Domini, quoad substantiam, non tamen est ibi eo modo, quo fuit in cruce, nisi per similitudinem: loquitur enim ibi Augustinus de passione et morte Christi, quæ in sacrificio altaris representatur. Idem itaque est, ac si dixisset, Celebratio mysteriorum altaris est quodammodo passio Christi: non enim est vere, sed tantum representative passio Christi: vel si dixisset, corpus Domini, ut est sub specie panis, est quodammodo corpus in cruce pendens: non est enim vere sed representative corpus in cruce pendens. Et illustrat Lantfrancus rem totam insigni similitudine. Luca ult. Dominus fixit se longius ire: quod exponit Augustinus lib. *contra mendac.* cap. 13. ubi dicit, Christum esse fictione significasse, se supra omnes coelos ascensurum. Idem igitur Christus sui ipsius figura fuit, et dici rectissime posset, Christus fingens se longius ire, et quodammodo Christus in coelum ascendens.

Guilmundus lib. II. adhibet duas alias solutiones. Unam, quod loquatur de Sacramentis veteribus, ut de manna, vel de pane Melchisedech, quæ secundum quamdam mo-

dum erant corpus Domini, quia Sacramenta, id est, signa, et figura corporis Domini. Alteram, quod loquatur de Eucharistia, quatenus signum est corporis Christi mystici: nam ipse idem Augustinus tract. 26. in Joan. dicit, Eucharistiam esse fidelium societatem, quia est signum, seu Sacramentum ejus societatis.

Porro Algerus lib. 1. cap. 5. de Sacramento Eucharistiae exponit aliter, nec minus recte hunc locum Augustini. Vult enim loqui Augustinum de speciebus panis et vini, quæ sunt maxime proprie Sacramentum corporis et sanguinis Domini, id est signa sensibilia representantia corpus, et sanguinem Domini, ac de his rectissime dictum esse, Sacramentum corporis Christi est quodammodo corpus Christi: neque enim ille species sunt corpus Christi, nisi quodammodo, id est, representative. Dices: Non solemus ita loqui, ut dicamus species illas esse corpus Domini, licet non ita loqui soleamus.

Alter locus, quem Calvinus et Petrus Martyr, et alii passim objiciunt, est in epistol. 57. ad Dardanum: « Spatia tolle corporibus, et nusquam erunt, et quia nusquam erunt, nec erunt, tolle corpora qualitatibus corporum: non erit ubi sint, et ideo, necesse est, ut non sint. » Hinc probare nituntur, neque esse posse corpus Christi indivisibiliter in Sacramento, ut nos dicimus, neque accidentia panis, et vini sine proprio subjecto.

Respondeo: Loquitur Augustinus de rebus secundum naturæ cursum, non secundum omnipotentiam Creatoris: fatemur autem naturaliter non posse intra cælum corpus non occupare locum, neque accidentia posse sine subjecto existere: sive (quod idem est) loquitur de corporibus quæ modum existendi corporalem retinent: utrum autem possit aliquod corpus per omnipotentiam Dei accipere modum existendi spirituum, et proinde non occupare locum, non disputat eo loco Augustinus. Sed de toto hoc argumento tractabimus infra suo loco.

Ex tertio tomo objiciunt primo cap. 9. lib. III. de doctrina Christiana ubi dicit Augustinus, Christum instituisse pauca quædam signa, ut Baptismum et Eucharistiam. Sed locus non est ad rem, quia non negamus Eucharistiam esse Sacramentum, et proinde signum. Sed negamus nihil esse nisi signum.

Secundo objiciunt cap. 16. lib. III. de doctr. Christiana ubi dicit, figurate accipiendam manducationem carnis Christi. Sed hoc

explicatum est supra ubi tractavimus cap. 6 Joan.

Tertio proferunt cap. 49. libri de fide ad Petrum, ubi vocatur Eucharistia Sacramentum panis et vini. Sed nulla est in hac re difficultas: siquidem a materia rectissime potest eo modo Eucharistia nominari.

Quarto proferunt cap. 4. lib. III. de Trinit. ubi sic legimus: « Apostolus potuit significando prædicare Dominum Jesum, aliter per linguam, aliter per epistolam, aliter per Sacramentum corporis, et sanguinis ejus. » At qui hic etiam nulla difficultas est. Nunquam enim Catholici non asseruerunt per Sacramentum corporis Domini significari ipsum corpus Domini: sed præsens, non absens: id quod Augustinus ibidem aperte asseruit, cum ait, aliter significari per hoc Sacramentum, aliter per sonos et litteras: ista enim sunt nuda signa rei absentis, illud est signum rei præsentis. Unde ibidem dicit, nec litteras nec sonos dici corpus Christi, licet illud significent, sed tantum panem consecratum, corpus Christi dici.

Quinto proferunt cap. 10. ejusdem lib. III. de Trinit. ubi Augustinus dicit, panem in altari positum peracta pietatis celebratione consumi: « At corpus Christi verum, inquit, non consumitur: igitur verus panis est, qui sumitur, cum Eucharistia sumitur. »

Respondeo: Panis, qui in altari ponitur, peracta celebratione consumitur: nam consumitur, quoad interiorem substantiam peracta consecratione: quoad externam vero formam consumitur, dum manducatur. Nec enim dubium est, quod Augustinus loquatur de symbolo tantum visibili: nam loquitur de corporibus formis, in quibus Deus, vel Angeli apparebant, et cum eis comparat symbola Eucharistiae.

Ex quarto tomo nihil habent. Proferunt quidem Petrus Martyr unum locum ex lib. de catechiz. rudib. cap. xxvi. ubi Sacramenta dicuntur signacula visibilia rerum invisibilium. Sed neque constat an loquatur eo loco Augustinus de Eucharistia, an de Baptismo, an de pane benedicto, qui dabatur Catechumenis, et præterea nunquam negamus Sacramentum Eucharistiae signaculum esse visibile rei invisibilis, sed præsentis tamen.

Ex quinto tomo nihil etiam habent solidi. Proferunt illud lib. x. de civitate Dei, cap. v. « Sacrificium visibile invisibilis sacrificii Sacramentum, id est, sacrum signum est. » At locus iste non facit ad rem, quia loquitur

Augustinus de sacrificiis testamenti veteris. Item illud lib. xxi. cap. xxv. ubi Augustinus dicit impios non comedere corpus Christi. Sed loquitur de corpore mystico, ut supra ostendimus, cum explicarem locum Pauli I. Corinth. xi.

Ex tomo sexto producent Calvinus, Petrus Martyr, et alii locum illum ex lib. contra Adimantum, cap. xii. « Non dubitavit Dominus dicere: Hoc est corpus meum; cum signum daret corporis sui. »

Ad hunc locum respondent nostri multis modis. Dicunt aliqui, nec male, Augustinum loqui ex Manichæorum sententia, ut eos ex propriis ipsorum sententiis refellat. Ipsi enim cum Christo non tribuerent corpus verum, sed externa tantum specie, et apparentia; et quidquid Christus passus est, dicant, in signo et apparentia passum: illa etiam verba: *Hoc est corpus meum*, in eo sensu accipiebant, ac si dictum esset: Hoc est signum, et apparentia corporis mei. Consuevisse autem Augustinum disputare cum Manichæis ex eorum principiis, constat ex lib. II. de bono perseverantia, cap. II, et XII. Ubi cum Augustino objiceretur, quod scripsisset in libris de libero arbitrio, naturalem esse ignorantiam, et difficultatem, cum qua nascimur; cum ipse contra Pelagianos contrarium assereret, nimirum non esse naturalem, sed ex peccato primi parentis ortam: respondit se locutum in libris de libero arbitrio ex mente Manichæorum, ut eorum errorem redargueret ex ipsa ipsorum sententia.

Alia solutio est, Augustinum hoc loco per signum intelligere non nudum signum, sed cum quo reipsa conjuncta sit res significata. Nam explicat illa verba Deuteron. xii. *Sanguis est anima* (1); ac docet, sanguinem dici animam, non quia sit anima, sed quia signum sit anima; et ad hoc illustrandum affert illam sententiam, Eucharistiam appellari corpus Domini, quia est signum corporis Domini. Porro sanguis non est signum anime absentis, sed presentis: longe enim aliter sanguis animam demonstrat, quam statua principem. Quare idem Augustinus quaest. 37. in Leviticum, explicans, quomodo sanguis dicatur anima, docet animam dici, quia continet animam. Sic igitur sanguis animam significat, ut simul eam contineat, et cum ea reipsa conjunctus sit: eodem autem modo Eucharistiam signum esse corporis Domini, omnes Catholici fatentur.

(1) Deut. XII, 23.

Tertia solutio est, loqui Augustinum de signo corporis, ut in cruce immolati: quomodo panis Eucharistiae, de quo Dominus ait: *Hoc est corpus meum*, et est vere corpus Domini, et signum ejusdem corporis. Sic respondet ad alium similem locum Guilmundus lib. II. Vide quae supra diximus ad testimonium ex epist. 23. nam eadem est, meo judicio, sententia utriusque loci.

Et hinc etiam solvitur, quo proferunt ex lib. xx. contra Faustum, cap. xxi. ubi sic ait Augustinus: « Hujus sacrificii caro, et sanguis ante adventum Christi per victimas similitudinum promittebatur: in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur: post ascensum Christi per sacramentum memoria celebratur. » Hæc ille. Videmus autem hoc loco Augustinum manifeste loqui de memoria passionis, et mortis Domini.

Denique ex eodem tomo sexto profert Petrus Martyr, et alii testimonium Augustini lib. III. « Christus adhibuit Judam ad convivium, in quo corporis sui figuram discipulis commendavit. » Respondemus, quod ad superiora respondimus, loqui Augustinum de figura corporis in cruce suspensi, id est, de representatione Dominicæ passionis; eodem enim modo Augustinus Eucharistiam figuram corporis vocavit, quo veteres Graeci antitypa, de qua voce diximus in testimoniis Basilii.

Alterum locum proferunt ex comment. in Ps. xcviii. « Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, et bibituri illum sanguinem, quem fuseri sunt, qui me crucifigunt. Sacramentum aliquod commendavi vobis etc. » Respondit olim Lanfrancus lib. contra Berengarium, voluisse Augustinum dicere, non idem corpus manducandum, id est, non eodem modo. Nam corpus in specie mortali et visibili aderat tunc præsens; comedendum autem erat in aliena specie, et impassibiliter, ac invisibiliter se habens. Itaque idem erat (ut ait Lanfrancus) et non erat idem; idem quoad substantiam, non idem quoad modum, speciem, et qualitatem. Nam et Apostolus I Corinth. : xv. « Non corpus, inquit, quod futurum est, seminans, sed nudum granum. » Ubi similiter intelligit, non idem corpus humanum mori, et seminari in sepulchro, quod postea resurrecturum est: non quod non sit idem corpus numero futuro, quoad substantiam (idem enim maxime probare volebat) sed quia non erit idem,

quoad qualitates; seminatur enim, ut ipse explicat, corruptibile, et surget incorruptibile. Et hunc modum loquendi notavit Augustinus in epist. 146. Et Ambrosius lib. II. de Penitentia cap. x. refert quemdam recte dixisse: « Ego non sum ego, » quia mutaverat vitam, et mores. Et Hieronymus in cap. I. ad Ephesios, dicit, aliam esse carnem in Eucharistia, aliam fuisse in cruce; cum tamen evidenter probatum sit, eum in Eucharistia ponere veram carnem, et eandem cum illa, quæ fuit in cruce, quoad substantiam, licet non qualitate. Denique Dominus ipse Luc. xxiv. distinguit se ipse a se, cum ait: « Hæc locutus sum vobis, cum adhuc essem vobiscum. » Porro hanc fuisse mentem Augustini, ex illo ipso loco colligimus. Nam verum corpus Domini sumi in Eucharistia, ibidem docet, cum ait, esse ipsam carnem, in qua Dominus ambulavit, et a nemine manducari, nisi prius adoretur. Quomodo autem non idem corpus manducetur, explicat ibidem cum ait, putasse Capharnaïtas scindendam in particulas Christi carnem, et sic manducandam: ad hanc enim absurdam cogitationem respondet Dominus, cum ait: « Non hoc corpus, quod videtis etc. »

Sed objicit Petrus Martyr in lib. contra Gardinerum objecto 220. unum dilemma: « Cum Dominus in ultima cena corpus suum discipulis dedit, vel erat mortale illud corpus, vel immortale. Si mortale, non ergo differebat qualitate ab eo, quod tunc videbatur: nec poterat recte dici: Non hoc corpus quod videtis etc. Si immortale, quomodo paulo post mortuum est? »

Respondet: In ultima cena corpus datum discipulis, fuisse mortale, sed datum illis modo immortaliter, et impassibiliter; ut enim erat sub specie panis, lædi non poterat, licet alioqui in propria forma pati, et mori posset.

Ex tomo nono multa proferunt testimonia, sed vel levissima, vel alibi explicata. Primo illud tractatu 25. in Joan. : « Quid paras dentem, et ventrem? crede, et manducasti. » Ad hunc locum supra respondimus in explicitatione cap. 6. Joannis, loqui Augustinum de manducatione Christi spiritualiter per fidem Incarnationis, non autem de Eucharistia.

Secundo addunt illud tract. 26. in Joan. quod manducarint Hebræi eandem escam nobiscum. Ad hoc respondimus supra in explicitatione figurarum Testamenti veteris, quod manducarint eadem significatione, non reipsa.

Tertio proferunt illud tractat. 30. in Joan. « Corpus Christi in quo resurrexit, uno in loco esse potest: veritas ejus ubique diffusa est. » Sed non negat hoc loco Augustinus, corpus Domini, pluribus in locis esse posse, sed negat ejus veritatem posse restringi ad unum locum, cum sit ubique diffusa: quod verissimum est. Quale etiam esset, si quis diceret, Christi humanitas uno in loco esse potest, divinitas non potest.

Quarto proferunt illud tract. 50. in Joan. ubi dicit, nunc non adesse Christum secundum presentiam carnis. Ad hunc locum respondimus, cum tractarem locum illum: *Me autem non habebitis*; ac diximus loqui Augustinum de presentia visibili.

Quinto proferunt illud tract. 50. « Illi manducabant panem Dominum, Judas autem panem Domini. » Ad quem locum respondimus, cum tractarem cap. II. prioris ad Corinthios, ubi demonstravimus corpus Domini ab impiis etiam manducari.

Sexto proferunt illud tract. 10. in epist. Joan. ubi Augustinus dicit corpus Christi naturale esse in celo, quo sublatum est per ascensionem; in terra autem relictum esse corpus Christi mysticum, id est, Ecclesiam. Itaque loquitur de presentia Christi visibili et more humano cum hominibus conversantis: hoc enim modo non est in terra, nisi in corpore suo mystico.

Ex decimo tomo, primo profert Petrus Martyr, et etiam Calvinus ex sermone de verbis Apostoli, quod impii non vere sumant corpus Domini. Sed ad hoc respondimus supra, cum exponeremus cap. II. prioris ad Corinthios, ubi diximus, impios dici non manducare, quia non nutriuntur spiritualiter: nam idem ait Augustinus: « Illud manducare refecti est, illud hibernere, quid est, nisi vivere? » Ex eodem fundamento solvitur quod Petrus Martyr citat ex Augustino in sententiis Prosperi, ubi legitimus non manducare panem Domini, nec hibernere ejus sanguinem, qui ab illo discordat, licet Sacramentum ejus accipiat.

Secundo profert ex lib. 50. homil. serm. 26. quod Augustinus dicat, æquale esse peccatum, si quis corpus Domini in terram cadere sinat, et si quis verbum Dei sibi ex corde permittat effluere. Quæ comparatio

non videtur vera, si corpus Domini verum, et naturale sit in Eucharistia: majus enim peccatum esset sinere corpus Domini in terram cadere, quam verbum Christi ex corde perire.

Respondeo: Non comparat Augustinus verbum Christi ratione soni, aut characterem cum corpore Christi, sed ratione veritatis divinæ, quæ illis sonis, et characteribus significatur. Unde non dicit verbum Dei ex auribus effluere, sed ex corde: neque dicit idem esse peccatum, si quis Eucharistiam, et si quis Biblia in terram cadere sinat. Si enim hoc Augustinus dixisset, tum vere Petri Martyris argumentum aliquid valeret. Porro veritas divini verbi in multis similis et æqualis est corpori Christi. Nam ut illud est immortale, impassibile, Deo unitum: ita veritas verbi Christi est æterna, immutabilis divina. Et sicut illud corpus datur nobis in specie rerum visibilibus, ac terrenarum: ita hæc veritas datur nobis in signis externis litterarum, et sonorum. Quare ista collatio Augustini nobis maxime favet. Nam hinc sequitur, vere esse peccatum, et grave peccatum, sinere Eucharistiam in terram cadere, sicut est peccatum, et grave peccatum, conceptam in corde veritatem extinguere: non autem est peccatum, aquam Baptismi in terram projicere, quæ tamen apud adversarios non minus sancta est, quam Eucharistia.

Ultimo proferunt sermonem ad infantes, cujus fragmentum recitat Beda in cap. x. prioris ad Corinthios: « Quod vidistis, inquit, panis est, et calix, quod nobis etiam oculi renuntiant: quod autem fides vestra postulat instruenda, panis est corpus Christi, et calix est sanguis. » Et infra, cum dixisset Christum esse in celo, quærit: « Quomodo est panis corpus ejus? et calix, vel quod habet calix, quomodo est sanguis ejus? » deinde respondet: « Ista fratres ideo dicuntur Sacramenta, quia in illis aliud videtur, aliud intelligitur: quod videtur, speciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet spirituales. Corpus ergo Christi, si vis intelligere, audi Apostolorum dicentem: Nos estis corpus Christi etc. »

Respondeo: Tota vis hujus testimonii in duobus posita est. Primo in eo, quod Augustinus dicat, panem esse id, quod est in altari, ut oculi ipsi renuntiant. Secundo quod ad questionem, quomodo panis est corpus Christi, si Christus est in celo? non respon-

derit Augustinus per transmutationem, aut aliquid ejusmodi, sed dixerit, Sacramenta esse signa quadam visibilia, et corporalia rerum spiritualium, et intelligibilibus.

Ad primum facile est respondere. Augustinus enim declarat, quod sit, quod est in altari, ac dicit, panem esse, quoad speciem exterioriorem, ut oculi recte judicant: quod interiorem substantiam, esse corpus Christi, ut fides recte judicat. Nam si Augustinus vellet dicere in altari esse panem etiam quoad substantiam, et id probaret testimonio oculorum, ut verba ejus prima fronte sonare videntur, repugnaret apertissime Cyrillo, Ambrosio, Nysseno, Epiphano, Gaudentio, Chrysostomo, qui disertis verbis dicunt sensus falli, et non esse judicandum ex gustu, et denique non esse panem. Quis autem credat Augustinus in re tam magna tot Patribus repugnasse? et præterea si repugnasset, quomodo nec ipse unquam eos reprehendisset, nec ipse ab aliis reprehensus fuisset? Quare cum verba ejus dupliciter exponi possint, et uno modo repugnent Patribus cæteris, alio modo cum eis congruant, quis non videt uter sensus preferendus sit? Adde quod non solum aliis Patribus, sed etiam sibi ipse repugnaret, si sensuum iudicio in hoc mysterio locum dare vellet, ut patet ex tot locis a nobis citatis.

Ad secundum respondeo Augustinum ad questionem, Quomodo panis sit corpus Christi? noluisse directe respondere, quia non erant auditores capaces; homilia enim illa habebatur ad pueros recens baptizatos: ideo monuisse, ut simpliciter crederent, panem illum esse corpus Christi, et operam darent, ut essent ipsi corpus Christi per fidem, et opera bona, quia postea ubi crevisset, et professissent in via Dei, mysteria ista eis aperirentur. Id ita esse patet, quia cum esset propositum de corpore Christi naturali, quod est in celo, quomodo sit in Eucharistia, ipse, omissa corpore Christi naturali, transit ad corpus mysticum, ac dixit, Eucharistiam esse signum societatis fidelium, et nos esse corpus Christi, et nos manducare quod sumus, et mysterium nostrum esse in mensa, et alia id genus: nunquam autem dixit, panem esse signum corporis Christi naturalis, aut corpus naturale non esse in altari, aut esse symbolice, quæ certe dicere debuit, si directe ad questionem respondere voluisset, et in hæresi Calvinistarum fuisset. Sicut ergo illi a nobis quærant, quare Augustinus non

solvit questionem dicendo panem esse corpus per transubstantiationem? sic et nos ab illis quæramus, quare non solvit questionem dicendo, esse corpus Christi representative? et pro utrisque respondemus, Augustinum dedita opera dissimulasse questionem, et ad moralem cohortationem digressum. Ac de Augustino hæc tenus.

CAPUT XXV.

Testimonium S. Cyrilli Alexandrini, et Synodi Ephesinæ generalis.

Sanctus Cyrillus Episcopus Alexandrinus, qui paulo post Augustini tempora floruit, nulla nobis testimonia præbet. Sed primo loco poni debet testimonium, quod a III Synodo generali, cui ipse præsedidit, ac deinde in IV. et V. approbatum fuit. Exstat epistola S. Cyrilli ad Nestorium cum duodecim anathematismis, quæ ut dixi, ab Ephesina Synodo, quis ab aliis duabus approbata fuit: in ea sic legitur: « Sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, et sanctificamur participes sancti corporis, et pretiosi sanguinis Christi, omnium nostrum redemptoris effecti: non ut communem carnem percipientes, quod absit; nec ut viri sanctificati etc. sed ipsius Verbi propriam factam. »

Ad hunc locum respondet Petrus Martyr in libro *contra Gardinerum* extremo, Cyrillum loqui de participatione vere carnis Christi, sed quæ fit in animo, et fide, non ore corporali.

Verum falsam esse istam interpretationem facile probari potest, tum ex hoc ipso loco, tum ex aliis testimoniis ejusdem Cyrilli: nullus enim interpres melior ipso auctore inveniri potest. Et quidem hoc loco aperte loquitur de Eucharistia, ad quam accedimus communicaturi, quam ille vocat sacram benedictionem, et illam ipsam dicit esse carnem Verbi Dei. Sed videamus alia ejus loca adhuc clariora, lib. iv. in Joannem, cap. 3. explicans illud: « Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum. Firmam, inquit, fidem mysteriis adhibentes, nunquam in tam sublimibus rebus illud, (quomodo?) aut cogitemus, aut proferamus. » Hæc ille. Deinde ostendit, Deo nihil esse impossibile, et probat, potuisse nobis dare

carnem suam ad manducandum, quia multa alia mirabilia fecit, ut cum virgam in serpente, et aquas in sanguinem mutavit; cum divisit mare, cum ex petra scaturire fecit aquas etc.; quæ omnia ineptissime dicerentur, si enim esset Eucharistia, nisi signum corporis Domini. Eodem lib. iv. cap. 14. docet non solum animam per Spiritum sanctum in beatam vitam ascendere, sed etiam corpus nostrum corruptibile, per contactum, et manducationem carnis Christi incorruptibilis, immortale fieri: et cap. 45. id ipsum repetit, atque illustrat similitudine insigni: « Sicut enim scintilla ignis in fenestram, aut paleam immissa totum inflamat; sic Verbum Dei per Eucharistiam naturæ nostræ corruptibili conjunctum totam resurgere faciet immortalem, et gloriosam; et cap. 16. dicit, nos membra Christi esse, quia per Eucharistiam ipsum Dei Filium suscipimus, et cap. 17. dicit, rem istam esse arduam, et sola fide comprehensam, et rursus illustrat alia similitudine de cera liquefacta et alteri ceræ admixta. Idem Cyrillus lib. x. in Joann. cap. 13. « Non negamus, inquit, recta nos fide, charitateque sacra Christo spiritualiter conjungi, sed nullam nobis conjunctionis rationem secundum carnem cum illo esse, id profecto pernegamus, idque a divinis Scripturis omnino alienum dicimus. »

Et quia negatur Petrus Martyr loqui Cyrillum de conjunctione corporali, quæ nobis cum Christo per incarnationem, quia natura nostra in Christo est; audi quomodo Cyrillus ipse se exponat: is enim paulo infra exponens, quæ sit ista conjunctio, sic ait: « An fortassis putat ignotam nobis mystice benedictionis virtutem esse? quæ cum in nobis sit nonne corporaliter quoque facit communicatione carnis Christi Christum in nobis habitare? Et infra: Unde considerandum est, non habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam participatione naturali. » Et infra: « Non poterat enim aliter corruptibilis hæc natura corporis, ad incorruptibilitatem, et vitam traduci, nisi naturalis vite corpus ei conjungeretur. Non credis mihi hæc dicenti, Christo, obsecro te, fidem præbe. » Similia fuse repetit lib. ii. cap. 26. Denique citari solet passim epist. S. Cyrilli ad Calosyrium, in qua tria dicit. Primo, firmiter esse credendum verbi Domini: *Hoc est corpus meum*. Secundo, in Eucharistia esse corpus Domini, etiam extra usum manducationis.

Tertio, transmutari panem in veritatem carnis Christi. Vide hunc locum apud Joannem Garezum.

Jam ex Cyrillo contra veritatem multa adversarii colligere conati sunt, sed plane frustra. Primo profertur ex lib. ad Eviopium in explicat. ii. anathematismi, ubi Cyrillus dicit in sacramento Eucharistiae, non contineri hominis manducationem; id enim esse ad crassas cogitationes credentium mentes deducere. Addit Petrus Martyr in lib. *contra Gardinerum*, objecto 211. id ipsum haberi in Concilio Ephesino, sive in Epist. Cyrilli a Concilio approbata: « Inter cætera, inquit Petrus Martyr, ait Eucharistiam nostram non esse comestionem nudi, et puri hominis: quod non est aliud, quam mutatis verbis negare ἀνόμοτος ζῶντα ». Hæc ille.

Sed excæcavit eos malitia eorum. Nam Cyrillus in utroque loco negat Eucharistiam esse manducationem puri hominis, ut Nestorius existimabat, et affirmat esse manducationem hominis Dei: et id vocat crassam, et humanam cogitationem, si quis existimet in Eucharistia esse carnem puri hominis, quæ nihil revera esset, nisi caro, id est, res terrena et corruptibilis, quæ vitam afferre non posset. Negatur tantum uterque locus, et nulla remanebit questio.

Secundo profert Petrus Martyr quaedam loca, ubi Cyrillus dicit, carnem Christi afferre vitam, ut lib. iv. in Joan. cap. 10. 14. et 17. et in epist. ad Calosyrium: et inde concludit, carnem Christi non manducari ab impiis; proinde non manducari ore corporali.

Sed hæc inanissima sunt, et sæpe refutata. Non enim sequitur, impiis non manducare carnem Christi, etiamsi vitam inde non accipiant: caro enim Christi ex se virtutem habet vivificandi, sed ob indispositionem accedentium aliquando mortem affert, non vitam, quomodo sol sanos oculos illustrat, infirmos ledit.

Tertio profert idem Petrus Martyr testimonium ex eadem epistola ad Calosyrium, ubi Cyrillus dicit in pane et vino sumi carnem et sanguinem Domini. Item aliud ex lib. iv. in Joan. cap. 24. ubi Cyrillus dicit, Christum dedisse Apostolis fragmenta panis, cum ait: *Accipite et manducate, hoc est corpus meum.*

Respondeo: Cyrillus panem, seu fragmenta panis vocat Eucharistiam, quia in specie panis datur: nam alioqui in eadem epistola ad Calosyrium disertis verbis Cy-

rilus ait, panem mutari in veritatem carnis Christi.

Quarto profert Petrus Martyr testimonium ex lib. vi. in Joan. cap. 14. ubi legitur Christum præsentiam corporis sui hinc subduxisse, tamen divinitatis majestate semper adesse.

Hic vero prodit Pseudomartyr negligentiam, et impudentiam suam. Nam sextus ille liber non est Cyrilli, sed Jodoci Clictovei, ut etiam inscriptio librorum indicat; perierunt enim ex duodecim libris Cyrilli in Joannem quatuor intermedii, sed eos supplevit Clictoveus. Cum autem Clictoveus ante paucos annos vixerit, et scriperit contra Œcolampadium de Eucharistia, et apertissime hostis Sacramentarium fuerit, dubitari non potest, quin illa ejus verba non repugnent veritati Eucharistiae. Atque hinc discimus non esse mirandum, si Augustinus, Theodoretus, et alii veteres, quædam dixerint, quæ in speciem videantur favere hæreticis, cum etiam Jodoco quædam exciderint, quæ ab adversariis trahantur ad suam causam. Voluit igitur dicere, Christum secundum præsentiam carnis, non ubique, nec semper nobis adesse, secundum divinitatem autem ubique et semper.

CAPUT XXVI.

Testimonium Procli Episcopi Constantinopolitani.

Proclus eodem tempore Episcopus erat Constantinopolis, quo Cyrillus Alexandria. Exstat ejus testimonium brevissimum, et robustissimum in lib. de traditione divinæ Liturgiæ. Nam posteaquam multa dixerat de mirifico affectu Apostolorum, atque aliorum Patrum antiquissimorum, erga Sacramentum Eucharistiae, et quod semper in mente habebant illa verba: *Hoc est corpus meum*, et longissimas preces, et psalmodias inter sacra mysteria peragebant; ita subjunxit: « Per has preces Spiritus sancti adventum expectabant, ut ejus divina præsentia propositum in sacrificio panem, et vinum aqua permixtum, ipsum illud corpus, et sanguinem Salvatoris nostri Jesu Christi efficeret. » Hæc ille. His enim verbis tam aperte docet iste auctor mutari panem, et vinum in corpus, et

sanguinem supernaturali virtute Spiritus sancti, ut nullum hic locum habeant solutiones adversariorum de mutatione sacramentali per additionem solius significationis: ad istam [enim] mutationem non esset opus invocare præsentiam Spiritus sancti.

CAPUT XXVII.

Testimonium Theodreti et Gelasii.

Theodoretus æqualis Cyrilli fuit, et ei etiam supervixit, ut patet ex epist. Theodreti ad Joannem Antiochenum de obitu Cyrilli, quæ legitur in V. Synodo.

Duo loca proferuntur ex Theodoro, tum a Catholicis, tum ab hæreticis. Prior est in primo Dialogo: « Servator, inquit, noster nomina commutavit, et corpori quidem id, quod erat symboli, ac signi nomen imposuit: symbolo autem quod erat corporis. » Hæc ille. Quæ verba pro se accipiunt adversarii. Sed paulo post ita subjungit, reddens mutationis nominum: « Volebat enim, inquit, eos, qui sunt mysteriorum participes, non attendere naturam eorum, quæ videntur sed propter nominum permutationem mutationi, quæ fit ex gratia, credere ». Hæc ille; ubi dicit, panem vocatum esse corpus, ut ex nominis mutatione, intelligeremus, et crederemus rei mutationem. Non ergo vult Theodoretus (ut adversarii dicunt) Eucharistiam vocari corpus, solum, quia representat externa specie corpus Domini; sed quia revera interius mutatus est panis in corpus.

Posterior locus est in secundo Dialogo: « Neque enim, inquit, signa mystica post sanctificationem recedunt a sua natura, manent enim in priora substantia, et figura, et forma, et videri, et tangi possunt, sicut prius: intelliguntur autem ea esse, quæ facta sunt, et creduntur, et adorantur, ut quæ illa sint, quæ creduntur. » Hæc ille. Hujus loci priorem partem arripiunt hæretici, posteriorem Catholici.

Sed observandum est locum istum in specie quidem jvare nonnihil causam Lutheri, qui putavit cum pane vero conjunctum esse corpus Christi verum: at causam Calvini et Petri Martyris, et aliorum Sacramentarium penitus destruere. Nam apertissime asserit hoc loco Theodoretus præsentiam corporis

Domini in Eucharistia, cum dicit, intelligi, credi, et adorari corpus Domini in Eucharistia, et ideo intelligi, credi, et adorari, quia panis Eucharistiae, id est, panis consecratus, est vere id quod intelligitur, creditur, et adoratur. Adde, quod ibidem volebat Theodoretus aperte loqui, metuens ne adesset inter auditores aliquis non initiatus: « Non oportet, inquit, aperte dicere; est enim verisimile adesse aliquos non initiatos ». At de Eucharistia, ut jam intelligunt Calvinistæ, potuisset quibusvis infidelibus apertissime loqui, cum nihil in ea mirabile, nihil arduum sit. Denique probare vult Theodoretus in illis omnibus dialogis, in Christo vere esse duas naturas, idque exemplo Eucharistiae, ubi vere credimus cum symbolis panis esse corpus Christi. At si negasset veram præsentiam corporis Domini in Eucharistia, contra seipsum pro adversariis pugnasset.

Sed nec Lutheri causam adjuvat, si diligenter consideretur Theodoretus. Nam cum dicit, substantiam symbolorum remanere, et non mutari, non loquitur de substantia, quæ distinguitur contra accidentia, et quam in prima categoria posuit Aristoteles, sed de essentia, et natura accidentium, quæ ipse perpetuo symbola appellat, quomodo alii auctores Græci et Latini passim accipiunt vocabulum substantiæ: sed maxime Græce voces *φύσις*; et *οὐσία*, quibus Theodoretus usus est, omnem essentiam et naturam amplectuntur. Nec solum Græci, sed Latini etiam interdum per substantiam intelligunt naturam accidentium. Petrus Cluniaensis in libro de sacrificio, et transubstantiatione: « Annon cernis, inquit, præter glacielem duritiam, præter lapideam firmitatem (quantum ad speciem, vel perspicuitatem jam dicti elementi pertinet) nihil utique substantiæ detractum? » Ubi per substantiam intelligit naturam externæ figure et perspicuitatis, quæ manent, quando mutatur glacies in crystallum.

Hoc igitur Theodoretus docet, naturam symbolorum, id est, accidentium sensibilibus, quæ sunt in Eucharistia, fuisse etiam ante consecrationem. Eum ita loqui patet. Primo, quia in Dialogo secundo hæreticus ex communi fide urgebat mutationem panis in corpus Christi, ut inde probaret suum errorem de mutatione unius nature in alteram in mysterio Incarnationis. Catholicus autem non negat mutationem aliquam panis in corpus

Christi fieri, quod certe facere debuisset, si esset vera sententia Lutheranorum. Imo ipse potius debuisset ex Eucharistia argumentari contra Eutyechianum. Si enim verum esset, quod Lutherani dicunt, manere in Eucharistia panem et corpus sine ulla reali mutatione panis, exemplum Eucharistiae nihil omnino, ne quoad speciem quidem Eutyechianos iuvisset. Catholicus ergo in Dialogo Theodoretii, quia non poterat negare mutationem essentiae panis, confugit ad symbola externa, ac dixit, naturam symbolorum non mutari, et eo modo esse in Eucharistia duas naturas impermixtas. Secundo, quia ita se ipse explicat. Nam ubi dixisset naturam symbolorum manere, probat, quia videmus, et tangimus eundem colorem, eandem figuram et formam, quam antea videbamus et tangebamus. Tertio, quia aliqui pugnant secum. Nam ipse dicit mutari, et non mutari symbola; et videri quidem ac tangi symbola, tamen intelligi, et credi corpus Domini; quae non coherent, nisi dicamus mutari, quoad internam substantiam panis, non mutari quoad exteriorem naturam, et proprietates accidentium. Quarto, quia non est ullo modo credibile, Theodoretum tam aperte repugnare voluisse Chrysostomo, Ambrosio, Cyrillo et aliis, qui negant panem manere in Eucharistia: hos enim auctores in illis Dialogis frequentissime citat, et praecipue Chrysostomo Theodoretus addictissimus fuit.

Eadem prorsus ratio est de sententia Gelasii in libro de duabus naturis. Nam quicumque fuerit is Gelasius (neque enim satis constat, quis ille fuerit) idem prorsus docet, quod Theodoretus, et ad eandem rem confirmandam: dicit enim manere naturam panis in Eucharistia, et tamen ibidem dicit mutari Spiritu sancto perficiente in divinam substantiam; et esse Eucharistiam rem divinam, ita ut ejus perceptione efficiamur divinae consortes naturae.

Ubi obiter est notandum, Gelasium istum non fuisse Romanum Pontificem, ut adversarii impudenter jactant. Nam Kennitius 2. par. Examinis Tridentini Concilii sess. XIII. cap. 4. mirabiliter triumphat ex hoc testimonio, tanquam Romani Pontificis. At non esse Romani Pontificis, argumento certissimo esse potest, quod cum dicat se velle referre testimonia omnium Patrum, nullam mentionem facit Hieronymi, Augustini, Leonis, et similium, qui Gelasio Pape notissimi erant. Praeterea quod multa testimonia affe-

rat iste Gelasius ex Eusebio Caesariensi; quod nunquam Gelasius Papa fecisset, cum Eusebii libros reproberet in suo decreto de libris authenticis et apochryphis. Adde, quod videtur iste Gelasius scripsisse ante Concilium Chalcedonense, et is ipse esse, quem Theodoretus citat in Dialogo, et cuius meminit Hieronymus in lib. de scriptor. Eccles. nimirum Gelasius Episcopus Caesariensis, qui non potuit nisi valde senex esse, cum librum istum scripsit contra Eutyechianos. Sed quicumque tandem fuerit, non discrepat ab aliis Catholicis scriptoribus, ut jam ostendimus.

CAPUT XXVIII.

Testimonium S. Leonis.

Sanctus Leo, licet junior Theodoro esset, eodem tamen saeculo floruit, ut patet ex epist. Theodoretii ad Leonem, et ex altera Leonis ad Theodoretum.

Quatuor testimonia ex Leone citari solent. Primum est serm. VII. de passione Domini, ubi sic ait: « Ut ergo umbræ eaderent corpori, et cessarent imagines sub presentia veritatis, antiqua observantia novo tollitur Sacramento, hostia in hostiam transit, sanguinem sanguis excludit, et legalis festivitas, dum mutatur, impletur. » Haec ille. Secundum est serm. 14. de passione Domini: « Ipsum, inquit, per omnia et spiritum, et carne gustemus. » Tertium est serm. 6. de jejunio septimi mensis: « Sic sacrae mensae communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis Christi, et sanguinis ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur, et frustra ab illis Amen respondetur, a quibus contra id, quod accipitur, disputatur. » Quartum est in epist. 23. ad Clerum, et populum Constantinopolitanum: « In Ecclesia Dei, in omnium ore tam consonum est, ut nec ab infantium linguis veritas corporis et sanguinis Christi inter communis Sacramenta fidei taceatur. » In duobus postremis locis probare nititur S. Leo Christum habuisse veram carnem contra errorem tunc exortum Eutyechetis; id vero probat ex Eucharistia. Neque enim acciperemus veram carnem, si Christus non haberet veram carnem.

Respondet Petrus Martyr, argumentum

Leonis in eo consistere, quod non esset Eucharistia symbolum corporis Domini, si Christus non haberet corpus. Sed fallitur, nam adhuc esset symbolum corporis, quale ponebant Eutyechiani, nimirum apparentis: possunt enim etiam corpora apparentia signo aliquo representari. Praeterea Leo dicit idipsum ore sumi, quod fide creditur. At fide credimus Christum habere veram carnem: veram igitur carnem ore sumimus. Et qui respondet, Amen, dum suscipit Sacramentum, non confirmat confessione sua, id quod accipit, esse symbolum, sed esse corpus: sacerdos enim non dicit, Accipe symbolum, sed, Accipe corpus, ut etiam ex Ambrosio supra notavimus. Denique dicit linguis infantium non tacere corporis Domini veritatem in Sacramentorum celebratione: infantibus autem simpliciter loqui solent, non figurate, et symbolice.

CAPUT XXIX.

Testimonium Hilarii Papa.

Hilarius Papa sancto Leoni successit. Ex ipsis decretis proferunt adversarii unum testimonium, quod plane pro nobis, non pro illis facit. Testimonium exstat apud Gratianum de consecrat. dist. 2. can. Corpus, in haec verba: « Corpus Christi, quod sumitur de altari, figura est, dum panis et vinum extra videntur: veritas autem, dum corpus et sanguis Christi in veritate interius creditur. » Haec ille. Sententia hujus testimonii ista est; si species Sacramentum Eucharistiae, quoad ea, quae exterius videntur, figura est, imo et panis est; at si consideres, quid intus lateat, et quid ibi fides videat, corpus et sanguis in veritatem est.

CAPUT XXX.

Testimonium Eusebii Emisiani, seu Faustii Rhegiensis, seu Caesarii Arelatensis.

Postremus in hac aetate sit nobis Eusebius Emisenus, seu quicumque fuit auctor ejus celeberrimi sermonis de corpore

Domini, qui incipit: « Magnitudo coelestium beneficiorum. » Citatur quidem hic sermo nomine Eusebii Emisiani a Paschasio Corbeiensis, qui ante annos ferme 800. floruit: tamen certum est, non esse illum Eusebii Emisiani Graeci, cujus meminit Hieronymus in Catalogo virorum illustrium. Meminit enim in hoc ipso sermone haeresis Pelagianae, quae exorta est post mortem Eusebii illius Emisiani Graeci. Et praeterea auctor hujus sermonis sine dubitatione Latinus fuit, non Graecus: et ut ex ejus homiliis ad Monachos, et ex homilia de S. Maximo, colligitur, Abbas fuit Monasterii Lirinensis. Quare nonnulli, non sine causa suspicantur auctorem omnium illarum homiliarum esse Faustum Gallum, qui teste Gennadio, ex Abbate Lirinensi Episcopus Rhegiensis factus est, et floruit ad finem IV. saeculi. Alii tamen existimant eas homilias esse B. Caesarii, qui teste Trithemio ex Abbate Lirinensi Episcopus Arelatensis factus est.

Quicumque tandem fuerit, insignis auctor est etiam adversariorum testimonio: ac de Eucharistia haec docet. Primo nihil esse ambigendum de veritate corporis Domini in Eucharistia: « Recedat, inquit, omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui auctor est muneris, ipse testis est veritatis. » Et infra: « Ad cognoscendum, et percipiendum sacrificium veri corporis, ipsa te roborat potentia consecrantis. »

Secundo docet, non esse credendum sensibus: « Vere, inquit, unica, et perfecta hostia fide asstimanda, non specie, nec exteriori censenda visu, sed interiori affectu. »

Tertio docet, vere, et realiter mutari panem in carnem: « Invisibilis, inquit, sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis, et sanguinis verbo suo secreta potestate commutat. » Haec ille. Ac deinde probat, id esse credendum exemplis rerum similibus, quia eodem jubente Deo repente ex nihilo subsisterunt excelsa caelorum, profunda fluctuum, vasta terrarum etc.

Quarto docet, corpus Christi totum esse in qualibet parte Sacramenti: « Quod corpus, inquit, sacerdotum dispensante tantum est in exiguo, quantum esse constat in toto, quod cum Ecclesia fidelium sumit, sicut plenum in universis, ita integrum esse probatur in singulis. » Haec ille. Ubi si loqueretur de pane, non diceret, tantum esse in exiguo, quantum in magno, sive in toto: et si loqueretur de corpore Christi, ut est in caelo, et